

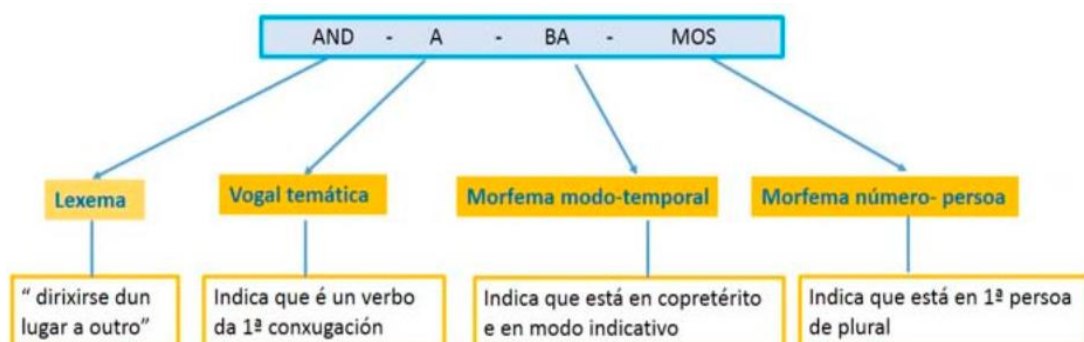
MORFOSINTAXE: Verbos regulares e irregulares

Tendo en conta o seu **significado**, o **verbo** é unha **palabra que expresa accións** (bailar: Andrea bailou toda a tarde), **procesos** (medrar: As malas herbas medran decontado) ou **estados** (permanecer: Antón permanecerá na UCI ata a próxima semana).

Segundo a **forma**, o verbo é unha palabra **variable** composto por:

- **Raíz**, parte **invariable** nos **verbos regulares**. Achega o significado léxico.
- **Desinencias**, parte **variable** que dá **información gramatical** (persoa, número, tempo e modo).

Cada constituínte achégalle ao verbo un **significado particular**. Exemplo:

Segundo a **raíz** se manteña **inalterable ou non** na conjugación, distinguimos:

• Verbos regulares (raíz invariable)

Raíz	Desinencias
<i>and-</i>	-ar -ou -astes -aría
<i>conduc-</i>	-ir -iu -en

• Verbos irregulares (varía a raíz)

Raíz	Desinencias
<i>quer-</i>	-er -erás -ía
<i>quix-</i>	-en -ese -eran

Verbos semirregulares

Alguns verbos presentan **certas irregularidades**. Hai **varios grupos**:

• **Verbos rematados** en **-aer, -oer, -aír e -oír**: **Intercalan** un **i** na **1ª persoa** do **singular** do **presente** de **indicativo** (caio, moio, saio, oio) e en **todas as persoas** do **presente** de **subjuntivo** (caian, moias, saia, oias).

Exemplos: -Non **caio** se ti non me empuxas.

-Só **oio** por un oído.

-Aínda que **caían** lóstregos, iremos xogar ao fútbol.

-Non quero que **oías** o que eu digo.

•Verbos con alternancia vocálica:

Cambian a última vogal da raíz (e ou u). Son **todos** da **3ª conxugación**. Hai tres modelos:

MODELO SENTIR

Presente de indicativo	Presente de subxuntivo	Imperativo
<i>sinto</i>	<i>sinta</i>	-
<i>sentés</i>	<i>sintas</i>	<i>sinte</i>
<i>sente</i>	<i>sinta</i>	-
<i>sentimos</i>	<i>sintamos</i>	-
<i>sentides</i>	<i>sintades</i>	<i>sentide</i>
<i>senten</i>	<i>sintan</i>	-

Conxúganse como sentir: **ferir, mentir, seguir, servir...** Tamén os seus derivados: conseguir, desmentir, malferir, presentir etc)

MODELO CUSPIR

Presente de indicativo
<i>cuspo</i>
<i>cospes</i>
<i>cospe</i>
<i>cuspimos</i>
<i>cuspides</i>
<i>cospen</i>

Conxúganse como cuspir: **acudir, cubrir, cumprir** ('ser necesario'), **fuxir, lucir, sacudir, subir, sufrir, tusir, xurdir...**

MODELO PEDIR

Conxúganse como pedir: **advertir, esbir, agredir, reflectir, repetir** etc.

Presente de indicativo	Presente de subxuntivo	Imperativo
<i>pido</i>	<i>pida</i>	-
<i>pides</i>	<i>pidas</i>	<i>pide</i>
<i>pide</i>	<i>pida</i>	-
<i>pedimos</i>	<i>pidamos</i>	-
<i>pedides</i>	<i>pidades</i>	<i>pedide</i>
<i>piden</i>	<i>pidan</i>	-

A temporalidade verbal

Cando falamos, podemos usar os verbos en **tres temporalidades**:

•Pretérito (pasado)

Exemplos:

Onte **comín** o cocido na casa dos meus pais. **Estaba** riquísimo. O día anterior **conducira** todo o día para poder chegar a tempo ao xantar. Aínda que **estivese** na Lúa, non perdería xamais o caldiño da miña nai.

Todos os **verbos** resaltados en **grosa** expresan o pasado:

- ✓ **comín** (acción rematada no pasado)
- ✓ **estaba** (acción simultánea no pasado á de **comín**)
- ✓ **conducira** (acción pasada **anterior** a **comín**)
- ✓ **estivese** (acción pasada **incerta** ou irreal)

•Presente

Exemplos:

Vou agora cara á biblioteca con Manuel. Quizais alí **atope** o libro de *Mentira*.

Os **verbos** resaltados en **grosa** expresan o que **está a pasar**:

- ✓ **Vou** (coincide co **momento** en que se **fala**)
- ✓ **atope** (refírese con **incerteza** a unha **acción presente** ou **futura**)

•Futuro

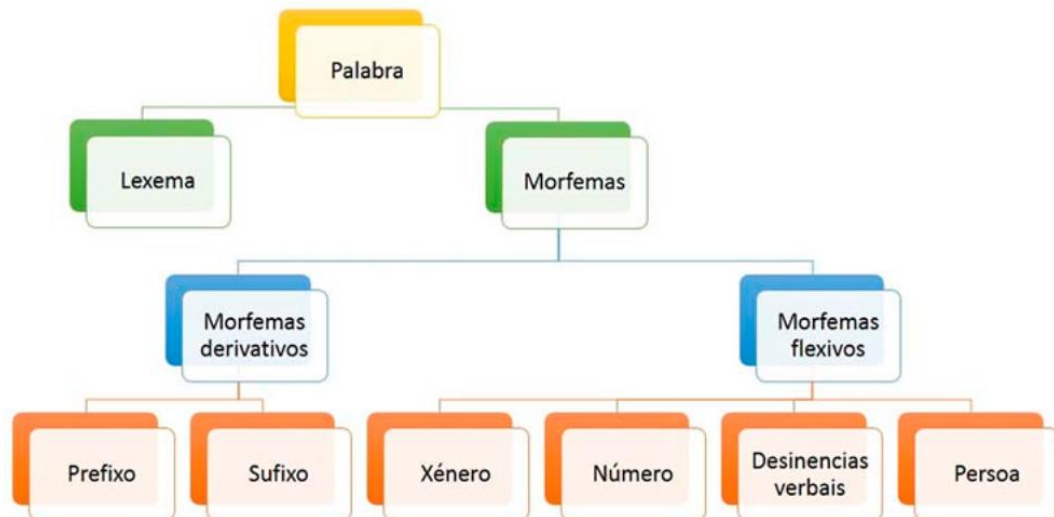
Exemplos:

O próximo mes **teremos** o exame trimestral de matemáticas. Como prometín que **estudaría** máis, teño que comezar antes de que chegue o día.

Os **verbos** resaltados en **grosa** expresan futuro no indicativo, pero esta temporalidade pode enfocarse **desde** o **presente** (**teremos**: acción que **aínda** está **por chegar**, porque é o próximo mes) ou **desde** o **pretérito** (**estudaría**: acción que **aínda** está **por chegar** con respecto ao pasado prometín).

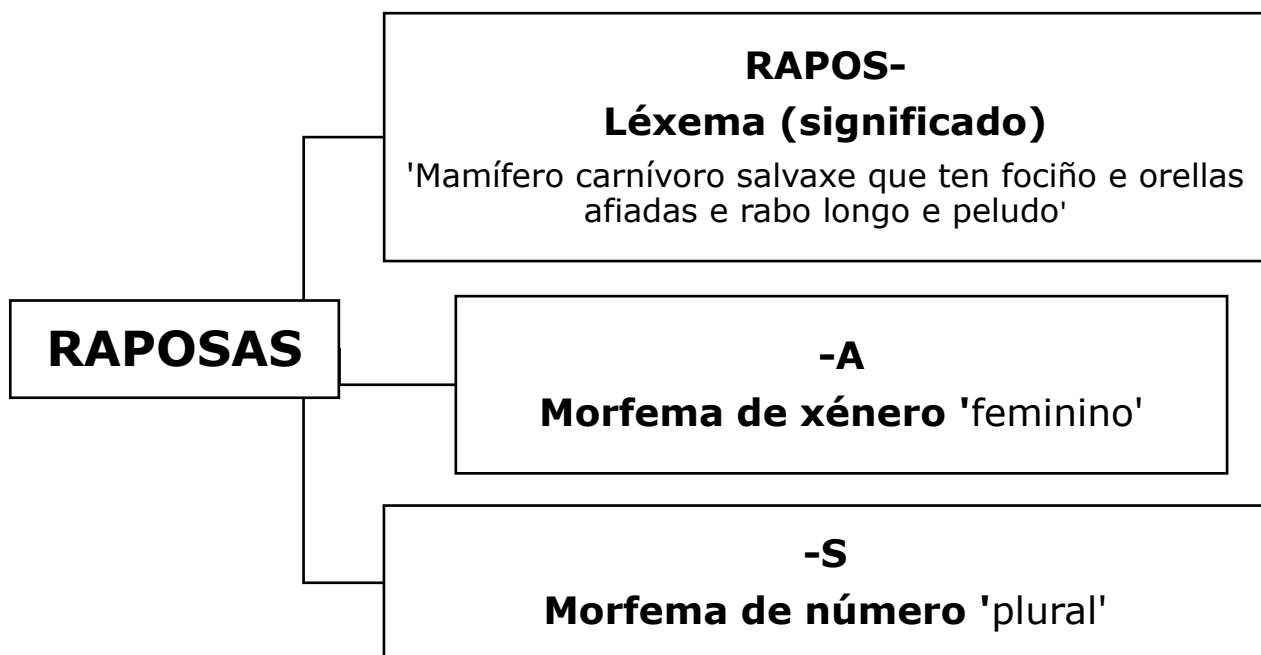
MORFOLOXÍA: A estrutura das palabras (a derivación)

As palabras están compostas por:

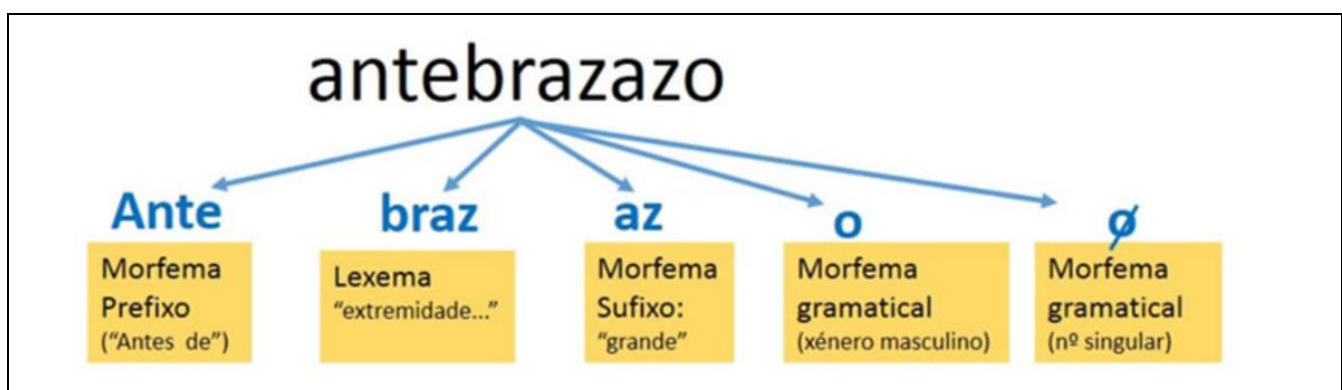

• **Lexema.** Indica o **significado léxico** da palabra (o que vén no dicionario).

• **Morfemas flexivos.** Indican **significados gramaticais** (xénero, número, persoa...). Exemplo:

• **Morfemas derivativos:** Crean **palabras novas**. Poden situarse **diante (prefixos)** ou **despois (sufixos)**. Exemplo:

LÉXICO: Os seres míticos galegos

Biosbardos: Seres que ninguén sabe describir. **Para cazalos hai que ir en noite escura a un lugar afastado**, levar un saco grande, abrilo e **chamar por eles**.

Coca: Animal monstruoso con **corpo de dragón e cola de serpe**, que **vive** nas augas do **mar** ou dos **ríos**. Nácenlle do lombo **dúas ás grandísimas**. Ten **catro patas** rematadas en fortes gadoupas. A máis coñecida é a de **Redondela**.

A Compañía: Os **defuntos** de cada parroquia **responden á chamada** do que leva **máis tempo enterrado**, érguense da tumba, entran na igrexa a recoller o que precisan e **póñense a andar polos camiños**. A procesión dos mortos vai disposta en **dúas ringleiras** e os seus membros van **envoltos en sudarios brancos** e **descalzos**. Todos levan **luces**, candeas ou ósos ardendo, e outros obxectos imprescindibles como a **cruz procesional**, o **caldeiro de auga bendita**, a campaiña, o peto das ánimas e o estandarte ou farol. O **portador** da **cruz** non é un morto senón un **vivo**. A procesión sempre representa un **perigo para quen a ve**. **Anuncia a morte** e ademais o vivo que vai nela pode intentar pasarlle a cruz a outro vivo se o pilla descoidado.

Lobishome: É un **home** ou **muller** que se transforma en **lobo**. Isto pode ocorrer por varias causas: por **maldición** dos pais ou doutra persoa, por **nacer** na noite de **Nadal** ou de **Venres Santo**, ou por ser o **sétimo** ou o **noveno irmán** do **mesmo sexo**. Cando anda de lobo non hai arma ningunha que o poida ferir ou matar e nese estado dedícase a atacar, matar e devorar sobre todo persoas.

Mouras: **Mulleres belísimas** encantadas que **viven** nas fontes, **castros**, penedos, mámoas e ruínas de antigos monumentos ou castelos, sempre baixo a auga ou **baixo a terra**. Teñen **cabelos louros** e pel branca. Lavan, tecen, fían e **peitean** os **cabelos** á luz do sol. Gardan fabulosos **tesouros**.

Pedro Chosco: Ten figura de **home** de **barba branca**, con **maneiras doces**. É o **encargado** de **facen durmir** os **nenos** con suaves aloumiños.

Trasnó: Pode ter **aspecto** de **home pequeno** cun par de **cornos** etc. A súa **presenza** pode notarse: se un recibe un **couce** no **traseiro** sen ver a ninguén, se se senten **ruídos estraños** pola noite etc.

Comprensión lectora: Os seres míticos galegos

1. Cales son as características físicas e as habilidades do ser coñecido como "Coca"? Describe a súa aparencia e o seu hábitat.

2. Que ocorre na procesión da Compañía e quen son os protagonistas desta tradición? Explica o seu simbolismo e o papel do portador da cruz.

3. Que circunstancias poden levar a unha persoa a converterse en lobishome, segundo o texto? Menciona polo menos tres causas.

4. Como se representan as mouras no texto? Describe a súa aparencia e as actividades que realizan. Que tesouros custodian?

CURIOSIDADE

O **escritor galego** ÁLVARO CUNQUEIRO **inspirouse** na **riqueza mítica galega** para crear a súa particular **Fauna máxica**, no libro ***Escola de menciñeiros***, de 1960. Unha das súas creacións máis coñecidas é o **Gatipetro**.

GATIPEDRO

O gatipetro é un gato branco que ten na cachola un corno mouro; o gatipetro vén polas noites ás casas, e párase nas habitacións nas que hai nenos durmindo. Entón o gatipetro ponse a verquer auga polo seu corniño, e o neno, en soños, escoitando o pingar da fontíña aquela, soña que mexa, e de verdade mexa na cama.

Para espantar o gatipetro abonda con botar unhas areas de sal á porta do cuarto e ao pé da fiestra. O gatipetro anda apoiándose, ademais de nas catro patas, na lingua, e probando con esta o sabor do sal, o gatipetro dá a volta e prosegue a súa nocturna viaxe, deixando os nenos da casa en paz.

Actividade por parellas:

Tomade o GATIPEDRO como **modelo** e **creade** unha **historia** para o **voso animal fantástico**. Tendes que incorporar o debuxo.

Actividade de Investigación: Álvaro Cunqueiro

Obxectivo: Coñecer a vida e obra de Álvaro Cunqueiro, un dos escritores galegos máis destacados, e reflexionar sobre a súa influencia na literatura galega.

Desenvolvemento da actividade:

- ✦ **Investigación individual** sobre a **vida e obra** de Álvaro Cunqueiro.

Preguntas guía para facilitar a investigación:

Onde e cando naceu Álvaro Cunqueiro?

Que formación académica tivo e en que campos traballou?

Cal foi a súa contribución á literatura galega? Menciona obras destacadas.

Que temas ou estilos literarios caracterizan a súa obra?

- ✦ **Recollida de información** en diversas fontes (libros, artigos en liña, enciclopedias ou entrevistas). É importante que anotes as fontes de información que utilizastes.

- ✦ **Elaboración dun resumo** de 1 a 2 páxinas sobre a vida e obra de Álvaro Cunqueiro, utilizando un formato claro e organizado.

O resumo debe incluír:

Unha breve biografía.

Unha lista de obras importantes e unha breve descrición de cada unha.

Reflexión sobre a importancia de Cunqueiro na literatura galega.

- ✦ **Presentación oral** do resumo ao resto da clase (uns 5 minutos).

- ✦ **Feedback e reflexión** despois das presentacións.

Rúbrica de avaliación para o Traballo de investigación sobre Álvaro Cunqueiro

Criterios	Excelente (4)	Bo (3)	Aceptable (2)	Necesita mellorar (1)
Contido	Presenta información completa e precisa sobre Cunqueiro, incluíndo a súa biografía, obras e contexto histórico.	Inclúe a maioría dos aspectos importantes, pero falta algún detalle relevante.	Información básica, pero faltan detalles importantes ou hai inexactitudes.	Contido moi limitado ou irrelevante.
Análise	Realiza unha análise profunda das obras de Cunqueiro, con conexións claras ao seu contexto e estilo.	Presenta unha análise adecuada, aínda que podería profundar máis en algúns aspectos.	Análise superficial, con poucas conexións á súa obra ou contexto.	Non hai análise ou é moi confusa.
Organización	O traballo está ben estruturado, cunha introdución clara, desenvolvemento coherente e conclusión sólida.	Estrutura adecuada, pero con algúns problemas de coherencia ou claridade.	Estrutura débil, con seccións pouco claras ou mal organizadas.	Non hai unha estrutura clara.
Estilo e corrección lingüística	Usa a lingua de forma correcta, con coherencia e conectores adaptados a un rexistro formal.	Lingua correcta, pero con algunhas repeticións ou falta de fluidez.	Lingua básica, con erros que dificultan a comprensión.	Lingua con moitas incorreccións, sen coherencia nin conectores adaptados ao rexistro formal.
Fontes e referencias	Utiliza múltiples fontes fiables e citaas correctamente.	Utiliza algunhas fontes, pero hai erros na citación ou falta variedade.	Poucas fontes ou fontes pouco fiables; citación incorrecta.	Non se utilizan fontes ou non se citan.

Puntuación Total:

16-20: Excelente

11-15: Bo

6-10: Aceptable

1-5: Necesita Mellora